

Прикази Reviews Comptes rendus

Kad razbor dokuči maštu

Reflections on Imagination: Human Capacity and Ethnographic Method, xvi+299 pages, bibliographical references, figures, index. Edited by Mark Harris and Nigel Rapport. England: Ashgate Publishing Limited; USA: Ashgate Publishing Company, 2015.

U zborniku *Reflections on Imagination: Human Capacity and Ethnographic Method*, koji su uredili Mark Heris i Najdžel Raport, sabrani su radovi u kojima se etnolozi/antropolozi usredsređuju na maštu, na uobrazilju – na imaginaciju. Zbornik predstavlja ishod naučne konferencije, pod nazivom *The Imagination: A Universal Process of Knowledge?* održane na Univerzitetu Sveti Andreja (St. Andrews) u Škotskoj, a posvećen je Dejvidu Ričesu (David Riches), osnivaču svetoandrejskog Odeljenja za socijalnu antropologiju. Konferencija je, naime, iznedrila petnaest etnoloških/antropoloških radova posve nesvakidašnjeg karaktera: svaki je rad, na svoj način, a u skladu s metodološkim podsticanjem imaginacije informanata, doprineo etnološkom/antropološkom razumevanju svakodnevnog kulturnog/društvenog angažmana ljudskih intelektualnih kapaciteta. Svaki rad u sebi sadrži implicitnu pretpostavku, koju su Heris i Raport naveli u Predgovoru, a ta pretpostavka glasi: „Mašta nije nešto odvojeno od materijalne egzistencije, već nešto sadržano u njoj, čak indirektno.“ Mašta je, u

tom smislu, predstavljena kao intrinzičan aspekt svakog ljudskog znanja, jer od nje ga je sazdano kreativnim promišljanjem i zaključivanjem, ali i kao najmanji zajednički sadržalac svakog ljudskog kognitivnog bavljenja informacijama o sebi, svom identitetu, svojom okolinom i odnosima.

Još jedna relevantna i nezaobilazna implicitna pretpostavka utkana u radove jeste Kolingvudova (R. G. Collingwood) zamisao iz *The Principles of Art* da nijedno umetničko delo nije dovršeno bez maštanja.¹ Isto tako, relevantna je i njegoza zamisao iz *The Idea of History* da istorijska građa *per se* nije činjenica, pohranjena u arhivima, iz koje će istorijska znanja proizaći sama od sebe.² Istorijska građa je kompleksan izvor podataka kojem se može pristupiti ne na jedan, nego na bezbroj načina. Pritom, svaki će pristup iznedriti sopstvene zaključke. Tako, da bi se pristupilo istorijskoj građi – iliti, u slučaju etnologije/etnografije, etnografskoj građi, potrebna je, ni manje, ni više, nego mašta. Zahvaljujući mašti, istraživači postavljaju pitanja i pokušavaju da na njih odgovore, da postave hipoteze, da formulišu naučne teorije i pokušaju da ih opovrgnu. Mašta je, u suštini, ta pokretačka sprega koja je zaslužna za stvaranje značenja, kodova u komunikaciji – bila ta komunikacija audi-

¹ Collingwood, R. G. 1938. *The Principles of Art*. Oxford: Clarendon Press.

² Collingwood, R. G. 1994. *The Idea of History. With Lectures 1926–1928*. Oxford: Oxford University Press.

tivna ili vizuelna, apstraktna ili konkretna. U etnografijama, s druge strane, etnolozi/antropolozi susreće način na koji su njihovi informanti pribegavali sopstvenoj mašti u svakodnevnom životu – a otuda i zastupljenosti segmenata kulture/društva kojim pripadaju pri maštanju. Međutim, pitanja koje autori postavljaju odnose se i na njih same – ali i na informante: Kako etnolozi/antropolozi maštom dolaze do svojim predmeta istraživanja? Kako informanti maštom dolaze do nadahnuća za svakodnevne aktivnosti (slikanje, pisanje, fotografija, ikebana itd.)? Kako bi etnolozi/antropolozi ili informanti trebalo da koriste svoju maštu i kako, zapravo, sve mogu da je koriste? Kako informanti poimaju maštu, predispoziciju za maštanje; kako je opisuju, opravdavaju i kako ograničavaju sebe u maštarijama?

Zbornik *Reflections on Imagination* nadahnjujući je, jedinstveni i nesvakidašnji kompendijum radova o temi kojoj, u etnološkoj/antropološkoj naučnoj javnosti, nije posvećivano previše ili imalo pažnje. Ovim zbornikom, pažnja je i te kako uvećana, budući da je problematika ljudske imaginacije u relaciji sa problematikom kognitivne antropologije³ i antropologije znanja⁴, u celosti orkestriranih da otkrivaju zamršene i zatajene obrasce ljudske

misli. Međutim, ni kognitivna antropologija, a ni antropologija znanja, nisu postavile pitanja o mašti, o ljudskoj kognitivnoj predispoziciji za kreativnost – za ljudskost; nisu postavile pitanja o maštarijama i o maštanju kao procesu koji, zahvaljujući tušta kulturnih/društvenih segmenata, proishodi pojedinim zamislama ili misaonim shemama. Te zamisli i misaone sheme mogu se oteloviti u materijalnoj kulturi i predmetima kulturnog nasleđa, kao i drugim kulturno-umetničkim dobrima. U tom smislu, *Reflections on Imagination* je ambiciozan zbornik, bogat etnografskom građom i podrobnim analizama te građe, koji pretenduje da postane nezaobilazno štivo etnologima/antropolozima posvećenim znanju, kogniciji, nauci, metodologiji, te i imaginaciji.

Zakoračivši u ljudsku uobrazilju, a pritom sučeljavajući filozofiju Kanta i filozofa mu potomaka sa savremenim etnološkim/antropološkim teorijama, etnologija/antropologija je zakoračila dublje u domen interdisciplinarnosti. Primenjujući etnografski metod u okviru tog domena, pokazala je da svojim metodom i te kako može proizvesti izvanredne naučne rezultate, te i da, kad je istraživanje mašte u pitanju, može „stajati rame uz rame“ sa drugim disciplinama i nastaviti da doprinosi uvećanju naučnog znanja, a time i čovečanstvu.

Boban Trifunović

³ O kognitivnoj antropologiji v. npr. Жикић, Бојан. 2012a. *Мисао, култура, идентитет*. Београд: Српски генеалогски центар; Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета; Fabijeti, Ugo; Maligeti, Roberto; Matera, Vinčenco. 2002. *Uvod u antropologiju: od lokalnog do globalnog*. Београд: Clio.

⁴ O antropologiji znanja v. npr. Barth, Fredrik. 2002. An Anthropology of Knowledge. *Current Anthropology*, Vol. 43, No. 1, pp. 1–18; Cohen, Emma. 2010. Anthropology of knowledge. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, pp. 193–202; Crick, Malcolm

R. 1982. Anthropology of knowledge. *Annual Review of Anthropology*, 11, pp. 287–313.